

TOYUQLARIN DÜZGÜN YEMLƏNDİRİLMƏSİ

Y.Q.GÖZƏLOV

AKTN Heyvandarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu

Yem-toyuqlar üçün tam balanslaşmış məhsul olmaqla, tərkibi lazım olan vitaminlərlə və eyni zamanda bioloji aktiv maddələrlə zəngindir. Bu da toyuqların sağlamlığını təmin edir.

Həm də,

-yumurta vermə qabiliyyətinin intensivliyini artırır,

-daha iri və möhkəm qabıqlı yumurta almağı təmin edir,

-tükəyişməni yaxşılaşdırır,

-yemdən istifadəni artırır,

-orqanizmin müdafiə gücünü artırır, xəstəliklərdən qoruyur və enerji mənbəyidir.

Açar sözlər: sənaye quşçuluğu, yemləmə, düzgün yemləmə, yem payı, yem norması

Heyvandarlığın tez yetişən sahələrindən biri olan quşçuluq ərzaq ehtiyatlarını artırmaq üçün böyük mənbədir. Aparılan islahatlar-inteqrasiyası nəticəsində respublikada yumurtanın 62%-i sənaye quşçuluğun hesabına ödənilir. Quşçuluğun sənaye əsasında inkişaf etdirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir, çünki quşçuluq üzrə ixtisaslaşmış iri təsərrüfatlar kapital qoyuluşunun dövryyə vəsaitini və rentabelliğini qısa müddətə təmin edirlər.

Sənaye quşçuluğunun başqa quşçuluq təsərrüfatlarından üstünlüyü odur ki, burada bütün işlər kompleks mexanikləşdirilir və avtomatlaşdırılır.

Mütləq texnologiya əsasında mövsümlük aradan götürülür, il boyu ucuz yumurta və quş əti istehsal edilir. Məhsul istehsalına az əmək və az yem sərf edilməklə yanaşı, ucuz quşçuluq məhsulları əldə olunur. Eyni zamanda sənaye quşçuluğunun xarakterik xüsusiyyəti ondadır ki, belə təsərrüfatlarda məhsul vahidi istehsalına sərf olunan əmək və bütün maddi vəsait maksimum azalmaqla, il boyu daha keyfiyyətli quşçuluq məhsulları istehsal edilir [1].

Son illər respublikamızda quşçuluğun sənaye əsasında inkişaf etdirilməsinə xüsusi fikir verilir. Bu sahədə dərin ixtisaslaşma aparılır. Ətlik və yumurtalıq istiqamətli yeni quşçuluq fabrikləri tikilib istifadəyə verilir. Ölkəmizdə əhəlinin çoxalması və iri sənaye mərkəzlərinin sürətli inkişafı ərzaq məhsulları istehsalının daha da artırılmasını tələb edir. Bu vəzifənin həllində heyvandarlığın səmərəli sahəsi olan quşçuluğun inkişaf etdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahə az xərc çəkməklə qısa müddətdə daha çox yüksək keyfiyyətli məhsul əldə etməyə imkan verir [2].

Quşçuluq məhsulları istehsalının sənaye əsasları üzrə inkişaf etdirilməsinin əsas şərtlərindən biri möhkəm və tam yararlı yem bazasının yaradılmasıdır. Yem-bitkiçilik, heyvandarlıq və sənaye arasında rabitə yaradan bir həlqdər. Quşçuluğun gələcək

inkişafı onun sənaye ilə istehsalat əlaqələrinin genişləndirilməsini və təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Quşçuluq məhsullarının keyfiyyət və kəmiyyətinə, quşların sağlamlığına, cavanların düzgün boy və inkişafına təsir edən amillərdən ən başlıcası yem və quşların bioloji-təsərrüfat xüsusiyyətlərinə uyğun yemlənməlidir.

Cinsin damazlıq və yüksək məhsuldarlıq göstəricilərindən aslı olmayaraq, quşlar o zaman öz cinsi xüsusiyyətlərini göstərə bilər ki, onlar düzgün tərkibli müxtəlif yem qarışıqları ilə yemləndirilsinlər. Çalışmaq lazımdır ki, quşların gündəlik yem payları hər cür yem qatışıqları ilə zəngin olsun və quşun cinsinə, növünə məhsuldarlığına, yaşına, ilin müxtəlif fəsilələrinə uyğun şəkildə nizamlandırılın.

Son zamanlarda elmin nailiyyətlərindən geniş istifadə edilərək, yəni vitaminli otunun, vitaminlərin, amin turşularının və s. əlavələrin quşların yem payına qatılması nəticəsində ilin bütün fəsilələrində toyuqlardan yüksək məhsul almaq mümkün olmuşdur. Quş yemlərinin əsasını taxıl, vələmir, arpa, qarğıdalı, buğda, çovdar, darı, noxud, mərcimək və soya yağları təşkil edir. Dən yemlərinin əsasını sulu karbonlar, onların 65-70%-ni isə nişasta təşkil edir ki, bu da orqanizmdə enerji mənbəyi hesab olunur [3].

Quşların bəslənməsi zamanı onların qidalı yemlərlə yemləndirilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır. Belə ki, yaş qrupuna uyğun olaraq yem payı və yem norması nəzərdə tutulmalıdır.

Cədvəl 1. Cavan quşlar üçün nəzərdə tutulan yem payı, qr

Quşların yaşı, gün	Yem, qr	
	Xonuz	Fərilərə
1-30	12,0	10,0
30-60	20,0	18,0
60-90	35,0	30,0
90-120	40,0	35,0
120-150 (orta hesabla)	50,0	45,0
	31,4	27,6

Сәдвәл 2. Аңае қушларын гүндәлик яема олан тәләбәһи, қр

Гөстәрәһиләр	Гүнләр, гүн							
	165-195	225	225	285	315	345	375	405
Yem, qr	90,0	90,0	95,0	95,0	100,0	110,0	160,0	95,0
Орта hesabla	96,87							

Тәсәһрүфатда бу саһәәә хүсүси диққәт yetiril-mәlidir. Yemlәрin тәркibi вә қidalılıq дәyәri stan-dartlara (ПК-2) уyğun һәyата кәçirilmәlidir.

Сәдвәл 3. 1-10 гүнлүк сүсәләр үчүн нүмунәви yem нормаси, %, qr

Yemlәрin adları	Miqdarı, %	100 qr yemın tärkibinde vardır, qr
Buğda	20,0	Xam protein 20,0
Qarğıdalı	40,0	Mübadilә enerjisi 298,2 kkl
Günәbaxan jımıxı	12,0	Xam sellüloza 3,5
Soya şortu	22,0	Xam yağ 3,26
Günәbaxan yağı	2,0	Kalsium 1,03
Xöräk duzu	0,3	Fosfor 0,72
Balıqqulağı	1,0	Natrium 0,19
DKF	1,7	Lizin 0,95
Premiks	1,0	Metionin 0,32

Сәдвәл 4. 11-30 гүнлүк қушлар үчүн yem нормаси, %, qr

Yemlәрin adları	Miqdarı, %	100 qr yemın tärkibinde vardır, qr
Buğda	50,0	Xam protein 19,4
Qarğıdalı	15,0	Mübadilә enerjisi 298,0 kkl
Günәbaxan jımıxı	10,0	Xam sellüloza 2,81
Soya şortu	19,0	Xam yağ 3,91
Günәbaxan yağı	1,0	Kalsium 1,2
Xöräk duzu	0,3	Fosfor 0,7
Balıqqulağı	1,7	Natrium 0,2
DKF	2,0	Lizin 0,87
Premiks	1,0	Metionin 0,31

Сәдвәл 5. 31-90 гүнлүк қушлар үчүн yem нормаси, %, qr

Yemlәрin adı	Miqdarı, %	100 qr yemın tärkibinde vardır, qr
Buğda	31,0	Xam protein 13,4
Arpa	30,0	Mübadilә enerjisi 260,0 kkal
Qarğıdalı	11,0	Xam sellüloza 6,2
Kapak	9,0	Xam yağ 2,99
Günәbaxan jımıxı	9,0	Kalsium 0,9
Ot unu	6,0	Fosfor 0,63
DKF	1,0	Natrium 0,32
Balıqqulağı	1,5	Lizin 0,55
Xöräk duzu	0,5	Metionin 0,32
Premiks	1,0	

Сәдвәл 6. 91-154 гүнлүк қушлар үчүн yem нормаси, %, qr

Yemlәрin adları	Miqdarı, %	100 qr yemın tärkibinde vardır, qr
Buğda	25,0	Xam protein 17,4
Qarğıdalı	10,0	Mübadilә enerjisi 271,0 kkl
Arpa	23,0	Xam sellüloza 5,26
Günәbaxan jımıxı	19,0	Xam yağ 6,26
Soya	8,0	Lizin 0,6
Balıq yağı	3,3	Metionin 0,4
Xöräk duzu	0,5	Kalsium -
DKF (dekalsifosfat)	2,2	Fosfor -
Balıqqulağı	9,0	Natrium -
Premiks	0,1	

Сәдвәл 7. 154-420 гүнлүк қушлар үчүн yem нормаси, %, qr

Yemlәрin adları	Miqdarı, %	100 qr yemın tärkibinde vardır, qr
Buğda	37,79	Xam protein 17,6
Qarğıdalı	10,0	Mübadilә enerjisi 268,0 kkl
Arpa	12,5	Xam sellüloza 4,7
Günәbaxan jımıxı	14,5	Xam yağ 4,7
Soya	12,8	Lizin 0,07
Günәbaxan yağı	2,0	Metionin 0,32
Xöräk duzu	0,3	Kalsium -
DKF	1,9	Fosfor -
Balıqqulağı	8,0	Natrium -
Premiks	0,1	

Sәнәye қушçuluқ тәсәһрүфатlarında, еләә дә reproductiv damazlıқ тәсәһрүфатlarında yemlәмәnin düzgün тәшкili әsas amil hesab edilir. Quşların düz-gün yemlәndirilmәsi daha çox mähsul әldә etmәә imkan yaradır. 2008-2010-cu illәrdә Şәmkir rayonu Telman adına quşçuluқ тәсәһрүфатında aparılan elmi тәdqiqat işlәri ilә (Y.Q.Gözәlov, aparılmış тәdqiqat işinde quşlar тәdqim olunan yemlәмә qaydası ilә bәslәnmışdir) sübut olunmuşdur ki, baxım texno-logiyasına düzgün әmәl etmәkdә (buraya, binadaxili mikroiqlim amillәri, yemlәмә vә saxlama şәraitı vә s. aiddir) yumurta mähsuldarlığını 20 %, salamat saxlamanı 6 %, сүсә чıxımını isә 7 % artırmaq mümkündür[4].

ӘDӘBİYYAT

1. Бондарева О.Б. Машины и оборудование для домашнего животноводства. М.: АСТ Сталкер, 2005, 207 с.
2. Gözәlov Y.Q. Quşçuluğun müasir vəziyyəti vә inkişaf perspektivlәri. "Kәnd һәyatı" qәzetı. Bakı, 2011, 17 yanvar, №1 (8587), s. 6-7.
3. Мирось В.В. Основы птицеводства. Куры, утки, индоки, перепела. М. Феникс, 2011, 380 с.
4. Quşçuluқ тәсәһрүфатında cavan quşların bәslәnmә texnologiyasına dair tövsiyәlәр. Mirzәyev F. M., Gözәlov Y. Q., Az.Tex Universiteti, 2010, s.12.

Правильное кормление кур

Я. Г. Гәзәлов

Комбикорм для кур полностью сбалансированный продукт, который содержит все необходимые витамины, микроэлементы и другие биологически активные вещества, обеспечивающие здоровое развитие кур.

А также,

- увеличивает интенсивность яйцекладки;
- обеспечивает получение более крупного яйца с прочной скорлупой;
- естественно желто-оранжевый окрас желтка, улучшает вкусовые качества яиц;
- улучшается состояние оперения птицы;
- гарантирует максимально возможную степень усвоения питательных веществ;
- повышает сопротивляемость организма птицы, защищает ее от болезней, обеспечивает необходимой энергией.

Ключевые слова: промышленное птицеводство, кормление, правильное кормление, кормовой рацион, кормовой рецепт.

Proper feeding chickens

Y.G.Gozalov

Feed for chickens completely balanced product that contains all the necessary vitamins, minerals and other biologically active substances, ensuring the healthy development of chickens.

And,

- Increase the Intensity off egg-laying;
- Provides a larger eggs with a solid shell;
- Natural yellow-orange color of the yolk, improves the taste quality of the eggs;
- Improves the condition of the bird feathers;
- Guarantees the highest possible degree of assimilation of nutrients;
- Increases the resistance of the birds, it protects from diseases, provides the necessary energy.

Key words: industrial poultry breeding, feeding, proper feeding, feed ration, feed recip.

